

Korlátozni az egyenlőtlenséget?

INEQUALITY CHECK.

THE WALL STREET JOURNAL, 2007. AUGUSZTUS 21.

Vajon miért aggódnak annyira a feltörekvő ázsiai gazdaságok a jövedelmi egyenlőtlenségek miatt, ha - ahogy a mondás tartja - a dagály úgyis minden hajót a magasba emel? Komolyan megfigyeshetnek az árat ezek az országok, ha félelmeik rossz gazdaságpolitikát szülnek.

A gazdasági növekedésnek sok esetben velejárója a jövedelmi egyenlőtlenségek növekedése. Például Kína fejlődésének egyik motorja a munkaerő vándorlása a mezőgazdaságból a nagyobb hozamot realizáló ipari szektorba, ahol a munkások magasabb jövedelemre számíthatnak. Ráadásul Kínában az adórendszer kedvezményekben részesíti a tehetősebbeket, és ezen keresztül ösztönzi a kockázatvállalást, végső soron pedig a gazdasági növekedést. Mindkét tényező azonban nyilvánvalóan serkentőleg hat a jövedelmi különbségek növekedésére is.

A kelet-ázsiai politikusok egytől egyig aggodalmuknak adtak hangot az egyenlőtlenségeket illetően. Így például a szingapúri miniszterelnök a legnagyobb kihívásként jelölte meg a jövedelmi szakadék növekedésének megállítását, és a japán kormány a negatív jövedelemadó gondolatát is megszelloztette.

A félelmeiket csak fokozta az Ázsiai Fejlesztési Bank (ADB) egy minapi jelentése. A 22 országra és több mint egy évtizedes időtávra kiterjedő elemzés az egyenlőtlenség szignifikáns növekedését mutatta ki a régióban. Az egyenlőtlenséget mérő Gini-koefficiens Nepáltól Kínán és Dél-Koreán át Indiáig és Bangladesig mindenütt emelkedőben van. Ráadásul az egyenlőtlenség növekedésének megállítása önmagában véve kevés, ugyanis a szegénység továbbra is komoly

problémát jelent egész Ázsiában, mert 600 millióan élnek napi 1 dollárnál kevesebb jövedelemből.

Mindezek ellenére nem mondható el, hogy a gazdagok a szegények szájától vennék el az ételt. Például a vizsgált időhorizonton (Pakisztán kivételével) mindenütt javult valamelyest az alsó kvintilis egy főre jutó jövedelme, illetve Kínában évente átlagosan 8,75 százalékkal csökkent a napi 1 dollárból élők lakosságon belüli aránya (miközben a Gini-koefficiens 1,35 százalékkal nőtt évente).

Robbanásszerű fejlődést éltek meg a régió szegényei az elmúlt évtizedben. Indiában rohamosan terjed a villannyal és televízióval való lefedettség, de 2005-re még Kambodzsában is 57 évre nőtt az 1960-as 42,6-ról a születéskor várható élettartam. A gazdagabb Japánban, Dél-Koreában és Szingapúrban is aggódnak az egyenlőtlenségek miatt, pedig mindhárom országban a lakosságszámot meghaladja a telefonvonalak száma.

Bár a jövedelmek egyenlőtlen eloszlása a gazdasági növekedés miatt tekinthető pozitív jelenségnek is, a lehetőségek egyenlőtlensége már semmiképp sem. Ugyanakkor fennáll a veszélye annak, hogy az anyagi javak birtoklásának túlzott mértékű koncentrációja bebetonozza egy szűk elit előnyös helyzetét. Igaz, erre leginkább politikai, és nem gazdasági megoldást lehet és kell nyújtani. Valódi demokráciára, jogállamiságra és átláthatóan működő kormányzatra van szükség az oligarchák megfékezése érdekében.

A legnagyobb veszély azonban az volna, ha a vélt vagy valós egyenlőtlenségekre hivatkozva az említett országok olyan gazdaságpolitikába fognának, amely a jövedelmek újraelosztásával hátráltatná a gazdasági növekedést. Ezzel elvágják a lehetőséget az ázsiai szegényektől, hogy felemelkedjenek a középosz-

tályba. Az „ázsiai torta” növekedése mindenkit megillet. Nem lenne szabad hagyni, hogy a torta szeletei fölötti vita megfékezze a növekedést.

KOLLARIK ANDRÁS

A fizika magyarázata az országok közti jövedelemkülönbségekre

TIM HARFORD: MILTON FRIEDMAN, MEET RICHARD FEYNMAN. HOW PHYSICS CAN EXPLAIN WHY SOME COUNTRIES ARE RICH AND OTHERS ARE POOR. SLATE ONLINE, 2007. AUGUSZTUS 17.

Ha a közgazdaságtan is tud valami hasznosat mondani a bűnözésről, a házasságról, és a közös autóhasználatról – és hiszek abban, hogy tud – akkor valószínűsíthető, hogy más diszciplínák is hozzá tudnak valamit tenni a közgazdaságtanhoz. Példának okáért a Science épp a múlt hónapban közölt egy cikket, amely fontos lehet számunkra. Két fizikus, *Cesar Hidalgo* és *Barabási Albert-László*, valamint két közgazdász, *Baley Klinger* és *Ricardo Hausmann* egy újszerű/szokatlan elmélettel álltak elő a „gazdasági térről”, amelynek segítségével jobban megérthető a közgazdaságtan legnagyobb kérdése: miért szegényebbek egyes országok, mint mások.

Már számos magyarázat született ezzel kapcsolatban, némelyik helytállóságát könnyebb tesztelni, mint másokét. Az egyik kézenfekvő elképzelés: néhány ország szegénységét az indokolja, hogy nem képesek egyenletes ütemben, egyenletes pályán haladni a szegénységből a jövőbeni gazdaság felé. Például egy országban az áttérés az olajfűrásról félévezetők gyártására egyidejű beruházásokat

igényelne az oktatás, a közlekedés, az infrastruktúra, az áramszolgáltatás stb. terén. Ez a hézag azonban túl nagy ahhoz, hogy a magáncégek valamiféle kormányzati koordináció – például egy nagy lökés – segítségével nélkül átbridálják.

Ez a közgazdaságtan egy régi intuitív elképzelése, de mint nem formalizált elmélet, sok kívánnivalót hagy maga után.* Kezdjük azzal, hogy bár kétségkívül igen kézenfekvőnek tűnik, valójában nem is biztos, hogy igaz. Ha mégis igaz, akkor valószínűleg sokkal jobban alkalmazható bizonyos gazdaságokra, mint másokra. Másodszor, ha valóban szükség van erre a „nagy lökésre”, akkor azt még mindig nem tudjuk, hogy milyen irányba kell lendítenie.

Az elképzelés igazolása három lépést igényelt. Első lépésként a National Bureau of Economic Research közgazdaszai 775 különféle termékre korlátozták minden egyes ország exportját. Ezek után Hausmann és Klinger az adatokat felhasználva felmérték, hogy egyes termékek mennyire hasonlítanak más termékekre. Ha minden fő almaexportőr körtét is exportál, és ha a legfőbb körte-exportálók almát is exportálnak, akkor az almát és a körtét hasonló terméknek tekintették. Hausmann és Klinger ezt követően felkérték *Hidalgót* és *Barabásit*, akik hálózatok feltérképezésére és tanulmányozására szakosodtak, hogy vizsgálják meg az adathalmazt. Az eredmény: *egy absztrakt gazdasági térben elhelyezett kapcsolatháló különböző termékek viszonyáról*. Az almák és a körték szoros kapcsolatban voltak, az olajkitermelés viszont minden mástól nagyon távol állt.

* Ez a megállapítás nem teljesen igaz. A nagy lökés elméletét ugyanis Kevin Murphy, Andrei Shleifer és Robert Vishny 1989-es „Industrialization and the Big Push” (*Journal of Political Economy* 97(5): 1003–1026.) formalizálta. *A szerk.*

A fizikusok térképe minden gazdaságot elhelyez a termékek kapcsolathálóiban, exportált termékei alapján. Az idő haladtával a gazdaságok elmozdulnak a térképen, ahogy megváltozik az exportösszetételük. A gazdagabb országok gazdasága nagyobb és diverzifikáltabb, és több terméket állít elő – főleg olyanokat, amelyek sűrű kapcsolataikkal a háló közepén helyezkednek el. A kelet-ázsiai gazdaságok nagyon különbözőnek tűnnek, egy nagy csoport figyelhető meg a textil körül, és egy másik az elektronikánál, illetve – a várttal ellentétben – nem mutatnak túl sok aktivitást a gazdag országok termékeinek gyártásában. Az afrikai országok pedig olyan termékeket gyártanak, amelyek nemigen hasonlítanak a többire.

Ez utóbbi nagy gondokat jelezhet. A kapcsolati háló azt mutatja, hogy a gazdaságok szorosan összekapcsolódó termékeken keresztül fejlődnek. Egy olyan országban, mint Kolumbia – amely a hálózatba jól kapcsolódó termékeket gyárt – a magáncégeknek jó kilátásaik vannak a fejlődés tekintetében, abban az esetben, ha ezt az üzleti légkör is lehetővé teszi. De Dél-Afrika exportcikkeiről – mint például a gyémánt, ami nem nagyon hasonlítható más termékhez – nem mondható el ugyanez. Egy nagy ugrásnak tekinthető az, ha egy ország új termékkel jelenik meg a piacon. A tapasztalatok szerint az ilyen ugrások azonban igen ritkák.

Semmi sem bizonyítja azt, hogy más fejlődési receptek, mint a finanszírozás biztosítása, a korrupció elleni harc, a bürokrácia letörése és a kereskedelmi akadályok lebontása haszontalanok. E megközelítés nem ad szabad kezet az elhibázott iparpolitikának sem. Klinger figyelmeztet: előfordulhat, hogy egyesek túl messzemenő következtetéseket vonnak majd le az elméletből, és megpróbálják

majd jól pozicionálni országukat a terméktérben. De ez egy túl nagy lépés előre sok ország számára. Jobb, ha ezt mind a politikusok, mind a közgazdászok észben tartják.

BAJI PETRA

Szem elől veszítették eredeti célkitűzésüket az MBA-programok?

GEORGE ANDERS: ARE MBA PROGRAMS STRAYING FROM ORIGINAL MISSION? THE WALL STREET JOURNAL, 2007. SZEPTEMBER 26.

Az üzleti iskolák professzorai a bíráló nagymesterei, amennyiben bárki más munkájáról van szó. Kritizálják a Microsoft stratégiáját, és kifogásolják az Enronkor vállalatait erkölcsi romlásuk miatt. Buzgón kíváncsiskodnak kifelé, ugyanakkor elképzeltetlen számukra, hogy a saját házuk táján tegyenek rendet.

Rakesh Khurana, a Harvard Egyetem tanára kritikai szempontokból vizsgálta az üzleti iskolák 50 éves fejlődését. Könyve (*From Higher Aims to Hired Hands*) azt állítja, hogy a híres üzleti iskolák, beleértve a Harvardot is, mára letértek eredeti küldetésük ösvényéről, azaz hogy leendő vezetőket képezzenek és segítsék a gazdaság jobb működését. Khurana megállapítása szerint az MBA-képzés egy versenyfutammá alakult át, amely a diákokat jól fizető pénzügyi és tanácsadói munkákra tereli anélkül, hogy törődne a végzetek munkájának társadalmi hatásaival. A jelenlegi gondolkodás azt sugallja, hogy a résztvevőknek minél rövidebb idő alatt minél több nyereséget kell termelniük.

Ennek következtében egy haladó szintű üzleti diplomát megszerezni már jóval kevesebb ideig tart, mint egy olyan érett hivatásba belépni, mint a jog vagy az orvoslás. Ma már ez csak egy papír, amely

lehetővé teszi a diplomások számára, hogy vállalatokat irányítsanak és sok pénzt keressenek.

Ha Khurana professzor gyötörni akarja az üzleti iskolák dékánjait, öregdiákjait és jelenlegi hallgatóit, keresve sem találhatna rá jobb módszert. Az üzleti iskolák közössége évekig nagy büszkeséggel emlegette, hogy újrafogalmazza a küldetését. Mostanra sokan azt mondják hogy az új szabályozás sok esetben inkább a szégyen forrása lett, mintsem a dicsősége.

A michigani Ross School például hemzseg az olyan hallgatóktól, akik az autóiiparban akarnak elhelyezkedni, ám az iparágat érő erőteljes költségcsökkentési nyomás miatt ez mindössze 1,5 százaléknak sikerül. Ez azonban nem aggasztja *Robert Dolan* dékánt, hiszen iskoláján a végzettek 66 százaléka a szolgáltató szektorba megy dolgozni tanácsadóként vagy pénzügyi vezetőként.

A pennsylvaniai Wharton School-on a 800 elsős hallgatónak majdnem fele azt mondja, hogy az ideális állásban kockázati tőkealapokkal vagy magántőkével foglalkozna. Négy évvel ezelőtt a növekvő érdeklődés e szektorok iránt odáig vezette az iskolákat, hogy kifejezetten ezen állásokra készítik fel a diákokat (noha erről hivatalos állásfoglalás nem született), mondja *Michelle Antonio*, a Wharton karrierirodájának vezetője.

Egy 2006-os felmérés szerint a Harvard üzleti iskoláján végzők átlagosan 125 000 dolláros éves fizetésre, illetve 90 000 dollár feletti bónuszokra számítnak. És ez még csak a kezdet. A Forbes magazin 400 leggazdagabb amerikai tartalmazó listáján 2007-ben a 45 új tagból 20-an kockázati és magántőke-alapokkal foglalkoznak. Ezzel szemben, a high-tech és a hagyományos feldolgozóiparból csak 2-2 ember került be a 400 közé.

Néhány üzleti iskola felismerte a veszélyét a pénzügyi szektor iránti túl-

zott érdeklődésnek. *Rebecca Joffrey*, a Dartmouth's Tuck School karrierirodájának társigazgatója felbátorított néhány hagyományos ipari vállalatot, hogy küldjenek munkaerő-toborzókat a Tuckra. Az olyan iparvállalatok, mint a Cargill vagy a PepsiCo akkor is alkalmazták majd az iskola diplomásait, ha a pénzügyi piacon bekövetkezik a krach, és kockázattól ke-alapokkal és magántőkével foglalkozó cégek feléjük se néznek.

A maga részéről Khurana professzor szívesebben látná, ha az üzleti iskolák sokkal agresszívabb lépéseket tennének annak érdekében, hogy visszatérjenek a helyes útra. Nagy hatással voltak rá azon eredmények, amelyet a jogi és orvostudományi iskolák vittek véghez a diplomázók magas tudásanyagával és az élethosszig tartó tanulóssal. Talán az üzleti iskolák is tehetnének valami hasonlót.

Khurana professzor azt is szeretné, ha a vállalatok vezetői visszaszereznének valamit a régi hatalmukból, hogy képesek legyenek arra, hogy maradandó értéket alkossanak olyan dimenziókban is, amelyek túlmutatnak az aktuális részvényárfolyamokon. A professzor talán túlnosztalgikus ezen a ponton, ugyanis a régi szép napok sem voltak mindig csodálatosak.

A jelenlegi környezetben a ragyogó elméjű, fiatal MBA-sek nem törekednek arra, hogy vállalatok vezérigazgatói legyenek, akik erejüket megfeszítve harcolnak azért, hogy fenntartsák a rájuk bízott vállalatot a minden oldalról jövő nyomással szemben. A diákok inkább lennének tanácsadók, akik sok pénzt keresnek és folyton a jobb lehetőségeket figyelik. Mélyreható változásokra lesz tehát szükség ahhoz, hogy a legjobb üzleti iskolák valóban ki tudják termelni a jövő vezető gazdasági elitjét.

**Túl kevés a pénz, túl sok a
bürokrácia –
a német felsőoktatás dilemmája**

OLAF STORBECK: ZU WENIG GELD, ZU VIEL
BÜROKRATIE – DAS DILEMMA DER UNIS.
HANDELSBLATT, 2008. JANUÁR 3.

Német közgazdászok és felsőoktatási szakértők vitatták meg a német egyetemek és főiskolák problémáit éves találkozójukon Mannheimban. A résztvevők szerint a számtalan nehézség mellett kisebb előrelépések is tapasztalhatók, a felsőoktatásnak azonban mindenek előtt több pénzre és nagyobb szabadságra lenne szüksége.

A felsőoktatás egyik legnagyobb problémája az, hogy a német egyetemek nehezen tudnak a frissen végzett kutatók számára megfelelő, nemzetközileg is versenyképes munkakörülményeket biztosítani. Sok fiatal tehetség emiatt inkább külföldön helyezkedik el, és később egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen tér vissza Németországba. A mannheimi konferencián többek között az is kiderült, hogy ennek legfőbb okai: az egyetemek alacsony finanszírozása és kevésbé hatékony szervezete, a túlságosan merev felsőoktatási szabályzat, valamint a fiatal kutatók meglehetősen bizonytalan karrierperspektívái.

A közgazdaságtudomány egyike azon területeknek, ahol az egyetemek egyre kevésbé képesek magukhoz kötni a legtehetségesebb diákokat. Egy 2007 áprilisában nyilvánosságra hozott felmérés szerint az elmúlt 45 évben a 100 legeredményesebb német kutató közgazdász fele külföldön dolgozik. *Eckhard Janeba*, mannheimi közgazdaságtan professzor véleménye szerint a külföldön dolgozók közül sokan szívesen hazatérnének, ha a német kutatók munkakörülményei nem lennének annyira riasztóak. A német

egyetemek főleg a frissen doktorált fiatal kutatók számára kínálnak kevés lehetőséget: a számukra kínált állások bérezése nem túl vonzó, ráadásul ezek meghatározott időre szólnak, és így nem jelentenek tartós perspektívát. Az Egyesült Államokban vagy az olyan EU-tagországokban, mint Spanyolország és Nagy-Britannia, ezzel szemben az úgynevezett „*tenure track*” eljárásmodot alkalmazák: aki a határidős állásban bizonyít, az hat év után életre szóló pozíciót kaphat az adott egyetemen.

A bérek közötti különbségre szemléletesen rámutat *Dirk Krüger*, aki jelenleg a Pennsylvania Egyetemen dolgozik: „A jobb amerikai egyetemeken egy 40 év körüli professzor évi 250 000 dollárt is megkeres, míg Mannheimban az átlagfizetés mindössze 81 000 euró.”

„Az egyetemek nem jutnak elég pénzhez” – legalábbis *Michael Schuster*, a Deutschen Forschungsgemeinschaft (Német Kutatók Egyesülete) társadalomtudományi programigazgatójának véleménye szerint. Ennek rovására írható a kis létszámú tanári kar, a rossz felszereltség és a viszonylag alacsony, az egyéni teljesítmény alapján kevésbé differenciált bérek. A differenciálást viszont egyáltalán nem lenne egyszerű feladat megvalósítani, azt a többletet ugyanis, amit az egyik tanárnak fizetnek, egy másiktól kellene elvenni. Ez pedig, ahogy *Hans-Wolfgang Arndt*, a Mannheimi Egyetem rektora megfogalmazta: „irigységhez, rosszindulatú pletykálkodáshoz vezetne a tanszékeken belül”.

Szintén komoly probléma a felsőoktatásban, hogy a tudományos kutatások minősége nem számít releváns kritériumnak a képzési politikában. Az egyes tanszékek átlagkiadásai majdnem kizárólag a diákok száma szerint alakulnak. *Eckhard Janeba* úgy gondolja, a tanszékek a pénz felhasználásakor nem kapnak ele-

gendő szabadságot: a juttatások, amelyeket az egyetemek kapnak, csak bizonyos célokra használhatók fel.

A nehézségek ellenére a szakértők biztató előrelépéseket is látnak. Michael Schuster így nyilatkozott a kérdéssel: „Sok dolog változóban van most, több, mint amit a DFG-nél töltött 25 évem alatt valaha is tapasztalhattam. Nem szabad lekicsinyelnünk a fennálló rendszer keretein belül történő előrelépéseket.” Krüger is értékelt a sok helyütt tapasztalható igyekezetet a reformok megvalósítására, valamint azt, hogy egyre több ember látja a helyes utat.

Arndt szerint azonban számtalan reformötlet hiúsult meg politikai akadályok miatt. Ő maga például már régen kérvényezte a stuttgarti Oktatásügyi Minisztériumnál, hogy tegyék rugalmasabbá a professzorok tanítási kötelezettségeit, mindeddig azonban kevés sikerrel járt. Politikailag nehezen kivitelezhető az egyes egyetemek erősségeinek egyedi kihasználása is. Arndt megjegyzése szerint ehhez „gyakran hiányzik a kritikus tömeg”.

LENGYEL BARBARA

Szeretjük az eurót vagy nem?

**BARRY EICHENGREEN: THE EURO: LOVE IT OR LEAVE IT?
VOXEU.ORG, 2007. NOVEMBER 19.**

Az euró bevezetése megfordíthatatlan folyamat. Az eurózóna elhagyása hosszú távú előkészületeket igényelne, amelyek során a valuta jelentősen leértékelődne és ez akár pénzügyi válsághoz is vezethet. A hazai háztartások és vállalatok betéteiket más euróövezet-beli bankokba helyeznék át, ami komoly likviditási problémákat okozna a hazai bankszektor számára.

A világgazdaság folyamatosan változik, egy biztos pont azért mindig van benne: az euróval szembeni elégedetlen-

ség. Amikor túl gyenge volt, akkor az írek emeltek kifogást ellene, a mostani erős árfolyam meg leginkább Olaszországnak okoz gondokat. Az okok elsősorban a dollár gyengélkedésében keresendők, az Egyesült Államok gazdasági és pénzügyi problémáiban, illetve Kína monetáris politikájában. Olaszországban nagy politikai viharokat kavart a valutaárfolyammal kapcsolatos folyamatos bizonytalanság.

Halálra lenne ítélve a közös valuta? Nem, ezt talán határozottan elvethetjük. Az euróövezethez való csatlakozás megfordíthatatlan folyamat, még ha olykor egyes populista politikusok ezzel ellentétes látszatot próbálnak is kelteni. Az első érv a kilépés ellen a megvalósításához szükséges magas gazdasági költségek, vagyis a versenyképesség csökkenése és az újra bevezetett nemzeti valuta leértékelődése. De meg kell még említeni a foglalkoztatottak bérét érintő inflációt, vagy a nemzeti hitelek után fizetett magasabb kamatokat is. Empirikus kutatások bizonyítják, hogy az eurózónához való csatlakozással az adósságszolgálat némileg csökkenthető – kilépés esetén tehát éppen hogy növekedése várható. Egy-egy ilyen döntést számos reformnak kellene kísérenie a gazdaság más területén.

A második érv a kilépés ellen a politikai költségek. Az ország, amely nem vállalja az euróval kapcsolatos kötelezettségeket, akadályozza a partnereit, így nem kezelik őt egyenrangú félként fontos uniós kérdésekben. A politikai költségek mellett természetesen előnyei is származnak az eurót elutasító, a többiek által „másodrangúnak” kezelt országoknak (például Dánia, Svédország), de ennek bemutatása nem célja e cikknek.

A leküzdhetetlen akadályt azonban nem a gazdasági és politikai gátak jelentik, hanem maguk az ügyrendi változtatások. A nemzeti valutával kapcsolatos szerződések újrafogalmazása, újraértel-

mezése, beleértve az irányadó béreket, a bankbetéteket, kötvénypiacokat, jelzálogkölcsönöket, adókat és minden egyebet. A törvényhozásnak számtalan törvényt kellene alkotnia és ezen felül a bankoknak, háztartásoknak és az államnak számtalan társadalmi vitát kellene lefolytatnia. Ezekhez jönnek még a tradicionálisabb kiadások is, mint a számítógépes szoftverek átírása és a bankjegyek, érmék visszavonásának költsége.

Az 1999-ben teljessé vált monetáris unió egyébként elsődleges céljaként kezeli, hogy tagjai ne hagyják el az eurózónát. A líra körüli parlamenti vita azonban remélhetőleg több hosszú távú pozitív hozadékkal jár majd. Ha az olasz kormányzat rossz fiskális pozíciója miatt nem tudna biztosítékokat adni a bankoknak arra, hogy visszafizeti adósságait, akkor az egy későbbi pénzügyi válság kiindulópontja lenne, mert az Európai Központi Bank bizonyosan nem venné magára ennek költségeit. Melyik kormányzat vállalná a kilépésnek a gazdasági és politikai kockázatát? Valószínűleg egyik sem. Ezért nem is kell különösebben aggodnunk amiatt, hogy bármely kormányzat is ki akarna lépni az eurózónából, mert a látható költségek jóval magasabbak, mint az elképzelt hasznok.

SZÉCSI KATALIN

Mire jó a közgazdaságtan?

OLAF STORBECK: WAS TAUGT DIE VWL?

HANDELSBLATT 2008. JANUÁR 14

A közgazdászok fontos szerepet játszanak a gazdasági jelenségek értelmezésében, és ezáltal nagyban hozzájárulnak az életminőség javulásához. Legalábbis így gondolják a szakma képviselői, sokan azonban ezt nem veszik észre, és részben ezzel magyarázható, hogy más tudományokhoz viszonyítva relatíve kevesebb

anyagi támogatást kap a tudományág. Az Amerikai Közgazdasági Társaság New Orleansban tartott éves konferenciáján a „Közgazdaságtudomány által teremtett jobb életminőség” éppoly fontos téma volt, mint a szakma hatékonyabb marketingje.

Charles Plott-nak, a California Institute of Technology közgazdász professzorának gyakran teszik fel a kérdést természettudományokkal foglalkozó kollégái, hogy egyáltalán tudománynak nevezhető-e a közgazdaságtan. Plott egy idő után megunt a szurkálásokat, és úgy döntött, szisztematikusan végiggondolja, milyen értéket képes nyújtani a gazdaságtudomány az emberiség számára.

Az Amerikai Közgazdasági Társaság éves konferenciáján számos gazdaságkutató tartott előadást, ezek közül 13 arról szólt, hogy milyen jelentősen javították az emberek hétköznapi életét az elmúlt évtizedben a modern gazdaságtudomány kutatásainak eredményei. A téma fontosságára tekintettel és minél szélesebb körben való megismertetése érdekében a szekció szervezője, John Siegfried, a Vanderbilt Egyetem közgazdásza könyvet is szerkeszt, amely 2008-ban várhatóan megjelenik a Harvard University Press-nél.

A kutatók a szakma legfőbb érdemei közé sorolják az infláció megfékezését, a konjunktúraciklusok megszelídítését, a világkereskedelem liberalizációját, a kartellelles politikát és az olyan, erősen szabályozott piacok megnyitását, mint például a légi közlekedés és a telekommunikáció. Plott professzor előadásában hangsúlyozta, hogy a modern közgazdaságtudomány jelentősen emelte a jólétet, felismeréseit az élet minden területén alkalmazták, nemcsak a szűken vett gazdaságban, hanem a kereskedelemben, a pénzügyi szektorban és a politikában is.

Ami első pillanatra hiú önértékelésnek tűnik, annak sokkal mélyebbre nyúlnak a gyökerei. Sok közgazdász nincs tisztában szakmája vívmányaival, eredményeivel és az emberiségre gyakorolt hatásaival. Ez a szakmai szűklátókörűség pedig ahhoz vezet, hogy érdemeiket nem tudják röviden, de velősen megmagyarázni, mások számára érthetővé, hozzáférhetővé tenni. Ezen eredmények publikálása a széles tömegek számára segíthet megismerni a közgazdaságtudomány eredményeit és a szakma presztízsét is jelentősen növelheti. A tudományos kutatások eredményeit úgy kell eladni, mint egy terméket vagy szolgáltatást: jó marketing hiányában a legjobb kutatási terület is teljesen háttérbe szorulhat.

Dan Newlon, a National Science Foundation közgazdasági programigazgatója szerint egy szakma képviselői sem tudják olyan rosszul eladni magukat, mint a közgazdászok. Valódi kommunikációs és marketingproblémáik vannak, ezért rendszeresen alulmaradnak az állami támogatásokért folyó versenyben a természettudományi és mérnöki szakmák képviselőivel szemben. Newlon rámutatott arra, hogy mennyire igazak ezek az állítások, hiszen a gazdasági alapkutatásokra szánt NSF-támogatás nagymértékben csökkent, és a közgazdászok következő generációja komoly veszélyben van.

John Taylor, a Stanford Egyetem pénzügyi és makrogazdasági szakértője, a pénzpolitikában ismert Taylor-szabály megfogalmazója egy nagyon jó példával szemléltette a modern közgazdasági kutatás befolyását és következményét. Az a megfigyelés alapozta meg érvelését, hogy az inflációs ráta a nyolcvanas évek elejétől jelentősen alacsonyabb szinten alakult, mint az azt megelőző évtizedekben. Ma a konjunkturális kilengések kisebb mértékűek, a gazdasági növeke-

dés is sokkal stabilabb, mint a hatvanas, hetvenes években. A jegybankok paradigmaváltásának köszönhetően kezdetét vette egy új korszak, amelyet a közgazdászok „great moderation”-ként emlegetnek. A hetvenes évek vége óta sokkal gyorsabban és határozottabban reagáltak a jegybankok az inflációs veszélyekre, ennek köszönhetően az évek során hitelessé tették politikájukat. Taylor szerint a pénzpolitika ezen új áramlatát az elméleti kutatások inspirálták.

Laurence Meyer, a FED kormányzótanácsának korábbi tagja hozzászólásában kifejtette, hogy a közgazdaságtudomány fejleményei megbízhatóbb, szisztematikusabb, szabályozottabb pénzpolitikát, és az infláció ellen határozottabb fellépést tettek lehetővé. Az ilyen monetáris politika nemcsak az inflációt tartotta kordában, hanem ezzel egyidejűleg tartósan szárnyakat adott a gazdasági növekedésnek is, ami váratlan pozitív hatásként jelentkezett.

A Johns Hopkins Egyetemről Anne Krueger is hasonlóképpen érvelt a világgereskedelem liberalizációja kapcsán. A közgazdaságtudomány már régen megállapította a szabadkereskedelem előnyeit. A fejlődő országokban – legfőképp Ázsiában – a hatvanas évek vége óta egyre jobban megfogadták a közgazdászok tanácsait és leépítették a kereskedelmi korlátokat, ami növekvő jóléthez vezetett. A Koreához hasonló országok piacainak megnyitásával szerzett tapasztalatok a szakértők várakozásait is felülmúlták.

Douglas Irwin a szabadkereskedelem termelékenység-nyereségeinek jelentőségéről beszélt. Óva intette kollégáit attól, hogy a szabadkereskedelmet a szegénység elleni csodafegyverként állítsák be, mert szerinte ahhoz további reformok is szükségesek, hogy a kereskedelem előnyei kibontakozhassanak. Példaként említette Mexikót, amely fejletlen

bankrendszere miatt képtelen volt kihasználni a NAFTA előnyeit, és így vállalkozásai számára is nehézséget jelentett a beruházási hitelek megszerzése. Irwin hangsúlyozta továbbá, hogy a jövedelem nem öncél, hanem a cél elérésének eszköze: a növekvő gazdagság révén visszaszorul az alultápláltság, a magas csecsemőhalandóság és az analfabétizmus. Ma már a gazdasági kutatás közvetlenül az élet megmentésére is felhasználható.

Al Roth, a Harvard egyetem professzora egy olyan rendszert dolgozott ki, amely a vesedonorok nyilvántartását teszi sokkal hatékonyabbá. Erre azért volt szükség, mert a legtöbb beteg ugyan sok esetben kapna vesét barátától vagy rokontól, de az gyakran biológiailag nem megfelelő. Roth alapötlete szerint olyan hálózatot kell létrehozni, amelynek segítségével jelentősen nő majd annak a valószínűsége, hogy egy beteg számára megtalálják a megfelelő szervet. Roth hangsúlyozta, hogy a közgazdászok évek óta próbálják megérteni a piacok működését. A felsőoktatás is piaci alapon működik, ezért kifejlesztett egy olyan eljárást is, aminek köszönhetően a jelenlegi évi 30 000 tanuló helyett csak 10 százalékuk, azaz 3 000 kerülne olyan főiskolára, amire tulajdonképpen nem is akart menni. A piac hatékony működését segítette elő azzal, hogy megfelelő affinitású embereket irányított a megfelelő helyre. Ennek köszönhetően az oktatási költségek hatékonyságát is sikerülne növelni, és valószínűleg csökkenne a pályaelhagyók száma. Azzal, hogy a hallgatók elképzelései megvalósulnak, olyan képzésben vesznek részt, amit szeretnek, a munkaerőpiac is teljes értékű, szakmájukat szerető szakembereket kaphat.

Ha a szakma érdemei ilyen nyilvánvalóak, akkor miért olyan nehéz a közgazdaságtudományt „eladni” és a pénzügyi támogatás érdekében jól lobbizni? En-

nek egyik oka az lehet, hogy a szakma felismerési folyamata lassabb és diffúzabb, mint a természettudományokban. John Siegfried rámutatott: ritka, hogy egy közgazdász teljesen egyedül tegyen egy felfedezést, többnyire kutatók egész sora gyűjti a felismeréseket, a közgazdászok pedig inkább ötleteket generálnak az innováció helyett. Dan Newlon megemlíti egy második okot is: a közgazdászok kutatásaik során intenzíven foglalkoznak azzal is, hogy a lobbizásnak milyen negatív hatásai vannak a közjóra nézve. Azt gyanítja, hogy a közgazdász szakmának ennek tudatában gátlásai, etikai fenntartásai lehetnek a saját ügyükért kifejtendő lobbival kapcsolatban. A gazdasági élet összes területén jelen van azonban a lobbitevékenység, ebből senki sem vonhatja ki magát. Marketingre még a közgazdász szakmának is szüksége van, hogy tevékenységéhez, céljaihoz megfelelő támogatást, elismerést és forrásokat kapjon.

HORVÁTH TÍMEA

Kik szenvednek ma a gyarmatosítás miatt?

OLIVIER GOSSELAIN-VALÉRIE PIETTE: MAIS QUI SE SOUCIE ENCORE DE LA COLONISATION?
LA LIBRE, 2007. SZEPTEMBER 28.

A gyarmati történelem és az Afrikáról kialakított kép kapcsán két vitatott közéleti megnyilvánulásra is sor került 2007 nyarán, amelyek azt tükrözik, hogy Európa több mint 300 éve zsákutcában van, nem tud továbblépni; két részre osztja a világot: az ész társadalmára (azaz a nyugat világra) és a hagyományok társadalmára (a vallás, a természet és a csodák börtönében élő népek világra). Elsőként a francia köztársasági elnök idézte július 26-án dakari beszédében egy gyarmati szerző szavait: „Az afrikai ember még nem lépett be a történelembe. Egy

afrikai parasztember évezredek óta az évszakkal, a természettel harmóniában él, csak az örök körforgást ismeri. Ebben a világban nincs helye a kalandnak, nincs igény a fejlődésre.” Sokan távolságtartást láttak a beszédben, amely Afrika alsóbbrendűségét sugallja Franciaországgal szemben. Nem helyes, hogy a XXI. században még különálló egységként kezeljük az afrikai embert.

A másik vitát a „Tintin Kongóban” szerzői ellen intézett panasz váltotta ki. Az 1930-as években megjelent képregény gyarmati rasszista gondolatokat közvetített, ennek visszhangját hallhatjuk a dakari beszédben, 70 évvel később. Nemcsak ez osztja meg a közvéleményt: vannak, akik épp a „politikai korrektség” diktatúrájának felszámolását követelik. A feszültség nő, de egy tapodtat sem haladunk. Ezek alapján mindenesetre nem meglepő, hogy egyesek a feketéket sértő könyvek azonnali bevonását követelik.

Sokan gondolhatják, vannak fontosabb dolgok is a rasszizmus elleni küzdelemben. De a kulturális különbségek miatt nem mellőzhetjük ezeket az ügyeket sem; megfontoltan kell felszólalni, ami valahol viccnek számít, máshol sértés.

A cenzúra semmit sem fog megoldani. Ha a Tintin-ügyre találna is megnyugtató választ, akadna helyette száz másik, hiszen a gyarmatosítás kérdése már befészkelte magát a kultúránkba. Például a „Darwin lidércnyomása” (Hubert Sauper dokumentumfilmje, amely a globalizáció káros hatásait hangsúlyozza a tunéziai halkereskedelem példáján keresztül) éppolyan egyszerű és sztereotipizált Afrikát mutat, mint a Tintin. Egy „Színes Kávézónak” elnevezett fesztiválról pedig könnyen arra asszociálhat bárki, hogy a „feketék vérében van a ritmus”...

További lehetőség az oktatás. Egyesek azt javasolják, vitassák meg a Tintint az iskolában. Ez azonban nem reális felvetés,

hiszen a tanároknak nincs semmiféle képzettsége ahhoz, hogy erről vitatkozzanak, főleg pótlólagos források és eszközök nélkül. Ahogy egy egyetemi tanár is hangsúlyozta, sajnós minden iskolában csak Kongó gyarmatosításáról tanulnak, más időszakról nem. A politikai vezetés is inkább múltnak tekinti ezt az időszakot, ami őket nem érinti.

Mindez hazugság! A tanulók is szívesen hallanának Afrika gyarmati világáról. Már történt egy-két lépés annak érdekében, hogy a felnőttek is megértsék ezt az Afrikát, amelyről annyi gondolat keringett az idők folyamán. Két éve dolgozunk ezen a Bologna-terv keretében, de az egyetem nem minden. Annak falain kívül is terjeszteni kell a realitásokat. Újra kell gondolnunk a kolonizáció és Afrika helyét a történelemben, az oktatás minden szintjén. Afrikaiak és európaiak közös munkájával, együtt tudunk csak kijutni a zsákutcából.

ÁSVÁNYI VERA

Játék a bolygóval

PLAYING GAMES WITH THE PLANET.

THE ECONOMIST, 2007. SZEPTEMBER 27.

Lassan már általánossá válik, hogy a klímaváltozással foglalkozó konferenciák előtt vezető politikusok sajtótájékoztatót tartanak arról: mennyire „sürgős”, „létfonosságú” vagy éppen „elkerülhetetlen”, hogy megállítsuk a bolygó felmelegedését. Ugyanakkor kevés kormány hajlandó arra, hogy érdemben is foglalkozzon a problémával. A szenvedélyes felszólalók általában úgy vélik, hogy minden országnak foglalkoznia kellene a globális felmelegedés problémájával, a sajátját kivéve. Ez persze természetes hozzáállás, hiszen akármelyik ország élvezhetné az előnyeit a változatlan klímának, akár hozzájárultak a megvalósításához, akár nem. Tehát az a kormány húzza a legnagyobb hasznot,

amelyik rá tudja beszélni a többit, hogy csökkentsék az üvegházhatású gázok kibocsátásait – anélkül, hogy ő maga is így tenne –, elkerüli az összes költséget, és még a katasztrófától is megmenekül. A legnyilvánvalóbb ilyen potyautas az Egyesült Államok, amely a gazdag országok közül egyedülként tagadja meg a káros gázok kibocsátásának csökkentését. Ugyanakkor nem ő az egyedüli vétkes: a legtöbb szegény ország is át akarja hárítani a globális felmelegedés kordában tartásának költségét a gazdag országokra, hogy folytathassák korábbi növekedésüket az azzal járó szennyezéssel együtt.

A probléma természetesen az, hogy mindenki a másik féltől várja, hogy cselekedjen, és így a következmények sokkal rosszabbak lehetnek, mintha mindenki tett volna egy keveset, amivel el lehetne indulni. A játékelméleti szakemberek ezt a forgatókönyvet a „fogolydilemma” egy egyszerűsített verziójának nevezik. A racionális vezetők mindig el fogják hanyagolni a problémát, azon az alapon, hogy majd mások megoldják, lehetővé téve országuk számára a potyautas magatartást. Vagyis a világot lassú halálra ítélik, annak ellenére, hogy a globális felmelegedés mindenki együttműködésével elhárítható lenne.

Egy tanulmányában *Michael Liebreich*, a New Energy Finance kutatócég munkatársa a játékelméletet használta arra, hogy ennek tarthatatlanságát bizonyítsa. Rámutatott arra, hogy a fogolydilemma dinamikája drámaian megváltozik, ha a résztvevők annak tudatában vannak, hogy a játékot meg fogják ismételni. Ebben az esetben ösztönözve vannak a kooperációra, ha el akarják kerülni az önző viselkedésért a másik fél által kiszabott büntetést.

A cikk *Robert Axelrod* tanulmányát idézi, amely szerint az ismételt játékoknak a következő három jellemzőjük van:

- a játékosok kooperáló magatartással indulnak;
- a következő körben büntetéssel kell elrettenteniük a hibázót az árulástól;
- nem szabad neheztelniük egymásra, hanem együtt kell működniük az áruló játékosokkal, miután azok megkapták a megfelelő büntetésüket.

E stratégia eredményeként nagy eséllyel tartós együttműködés alakul ki.

Liebreich úgy gondolja, hogy a korábban említett játékelméleti szabályokat figyelembe fogják venni a felek, hiszen a klímaváltozási szerződésekről több fordulóban tárgyalnak. Az ENSZ jelenlegi célkitűzése, hogy megpróbálja rávenni tagjait, tárgyaljanak a 2012-ben érvényét veszítő Kyotói Egyezmény folytatásáról. Sokan attól félnek, hogy az erőfeszítések hiábavalóak, hacsak nem veszik rá a csatlakozásra az eddig kimaradókat is. A tanulmány szerint azonban a racionálisan cselekvő országokat nem fogják elriasztani a potyautasok. Továbbra is korlátozni fogják a saját kibocsátásukat, és közben azon fognak gondolkodni milyen szankciókat találjanak ki a környezet-szennyezőkkel szemben.

A Kyotói Egyezmény már tartalmaz néhány retorziót. Az olyan országokat, amelyek nem teljesítik vállalásaikat, arra kötelezik, hogy a következő évben még nagyobb mértékben csökkentsék károsanyag-kibocsátásukat. Liebreich mellett érvel, hogy szankcionálják az egyezményből kimaradó gazdag országokat is, és erősebb ösztönzőket biztosítsanak a szegény országoknak (amelyek kivételt képeznek minden kötelező csökkentés alól), hogy elősegítsék csatlakozásukat az egyezményhez. Ahelyett, hogy megpróbálnak egy egyezséget létrehozni, amely mindenki számára elfogadható, a lelke-sebb országok sürgethetnék egy olyan rendszer kialakítását, amelyhez idővel a lassabban haladók is csatlakozni képesek.

Liebreich véleménye szerint a globális klímaváltozási rezsimet gyakrabban felül kellene vizsgálni a tárgyalások hatékonysága érdekében. Ahelyett, hogy nagy mértékű emissziós csökkentéseket írnának elő ötéves teljesítési határidővel, mint Kyotóban, inkább éves célokat kellene kitűzni. Ily módon, a kooperáló kormányok tudnák, hogy nem szenvedhetnek hosszabb ideig hátrányt, mivel a potyautasokat gyorsan megbüntethetnék, és a bűnbánókat hamarabb vissza lehetne terelni.

Természetesen vannak hibák az analógiában. A való világban a kormányok szövetségeket köthetnek, amelyek a játék dinamikáját sokkal bonyolultabbá teszik. Ezen felül a kormányok nem mindig cselekednek következetesen és racionálisan. A legtöbb megfigyelő szerint 2008-tól az Egyesült Államok globális felmelegedéssel kapcsolatos politikája meg fog változni. A legtöbb ország cselekvési hajlandósága feltételezhetően a felmelegedés káros hatásainak súlyosságától függ. Ha a dolgok kellően rosszra fordulnak, akkor kis szerencsével mindenki be fog szállni a játékba.

ATANASZOV DÁVID

Zöld forradalmat Afrikának

**NORMAN E. BORLAUG: A GREEN REVOLUTION
FOR AFRICA.**

THE WALL STREET JOURNAL, 2007. OKTÓBER 26.

Norman E. Borlaug agrártudós. A búzával végzett kutatásai segítettek forradalmasítani az élelmiszertermelést Latin-Amerikában és Ázsiában. Munkásságáért 1970-ben Nobel Békédíjat kapott.

Az úgynevezett ázsiai zöld forradalom, ami az 1960-as években kezdődött és az 1980-as évek végéig tartott, a világtör-

ténelem legnagyobb élelmiszertermelési forradalmát jelentette. A mezőgazdaság a globális fejlesztési prioritások csúcsára került ebben az időszakban. A Világbank legújabb kiadványa, a 2008-as „*World Development Report: Agriculture for Development*” 25 évvel az utolsó ilyen témájú kiadvány megjelenése után leltárba veszi a globális mezőgazdasági helyzetet. A kép nem mindenhol biztató, főleg Afrikában nem. Több mint húsz évvel ezelőtt együtt dolgoztam Jimmy Carter korábbi amerikai elnökkel és egy japán alapítvánnyal, amelynek célja volt Afrika kistermelői szerkezetének átalakítása, így különösen tanulságosnak látom összegezni, hogy a zöld forradalom kiterjesztése a kontinensre milyen előnyökkel járna.

Afrikában a legtöbb mezőgazdasági terméket olyan helyen termelik meg, ahol nincs öntözés, ami rendkívüli mértékben kiszolgáltatottá teszi az aratást az aktuális időjárási viszonyoknak. Ezzel szemben Ázsiában a termelés kétharmada öntözött földeken folyik. Az Afrikai mezők általában távol találhatóak a motorizált szállítási útvonalaktól, míg Ázsia viszonylag fejlett út- és vasúthálózattal rendelkezik. Afrikában kevés ártámogatási rendszer található, míg Ázsiában erős volt az állami intervenció. Az aratási és földművelési technológiák is nagyon különböznek a két kontinensen. Végül, ha a közkiadások arányait nézzük, a politikai elkötelezettség a mezőgazdaság fejlődése iránt sokkal kisebb ma Afrikában, mint Ázsiában volt a hatvanas években.

A környezeti degradáció is sokkal súlyosabb Afrikában. A népesség növekedése kiszorította a hagyományos talajváltó mezőgazdaságot, ami lehetővé tette a mezők regenerálódását. Ennek hiányában a talaj tápértéke folyamatosan – sőt néha drámaian – csökkent, míg a trágyahasználat alig növekedett, sőt az afrikai

országok ma is a legalacsonyabb tápértékű talajjal rendelkeznek. A fenntartható mezőgazdaságról vallott hibás nézetek polarizálták a természetes és műtrágyák használatának szükségességéről folyó vitákat is.

Egy tágabb, integráltabb perspektívára van szükség, ami az egész mezőgazdasági szektort figyelembe veszi. A „World Development Report” alulbecsüli a főtermények jelentőségét. Mivel ezeket a terményeket termesztik a legnagyobb tömegben, a termelékenységükben bekövetkezett változásoknak jelentős hatása lehet. Sokkal nagyobb figyelmet kell szentelni a termelés utáni értékesítési láncok minőségére – főleg a búzapiacokon és az élelmiszer-feldolgozóiparban, mert azok a mezőkön kívüli munkalehetőségeket is kínálnak.

Ha az infrastruktúra nem javul, nincs igazi esély arra, hogy visszafordítsuk a növekvő élelmiszerbizonytalanságot, vagy hogy a mezőgazdaságból húzóágazat váljon. Ázsiában a mezőgazdasági K+F ráfordítások megháromszorozódtak az elmúlt húsz évben, de Afrikában a növekedés mindössze húsz százalékos volt. A kontinens szegényeinek legalább a fele elszigetelt földeket művelő kistulajdonos, számukra a termelés drágább és kockázatosabb az éghajlati viszonyok és a piacoktól való távolság miatt. Új technológiára és új tudományos eszközökre lesz szükség, beleértve a biotechnológiát. Az elvégzett kutatás további haszna, hogy segíthet a világnak felkészülni a globális felmelegedés következményeire. A „World Development Report” mérföldkő, amely ismét a fejlesztési prioritások középpontjába helyezheti a mezőgazdaságot. A prioritások ilyen átalakítása pedig alapvető a szegénység leküzdéséhez és a fenntartható fejlődés megvalósításához.

FAJTH ZSIGMOND

A piac Nobel-díja

PETER BOETTKE: A MARKET NOBEL

THE WALL STREET JOURNAL, 2007. OKTÓBER 17.

Leonid Hurwicz, Eric Maskin és Roger Myerson nyerte el 2007-ben a közgazdasági Nobel-díjat a „mechanizmustervezés” alapelveinek lefektetéséért. Érdekes módon néhányan arra használják ezt az alkalmat, hogy kétségbevonják a szabad piacon alapuló közgazdaságtant.

Igazság szerint a megérdemelten díjazottak sokat köszönhetnek elődeiknek. A mechanizmustervezés a közgazdasági kutatás azon része, amely arra összpontosít, hogy a társadalmi optimum elérése érdekében kialakított játékszabályok mennyiben befolyásolják az intézményrendszert. Myerson munkája – amelyben azt vizsgálja, hogyan kell úgy árverést szervezni, hogy megtudjuk a kalapács alá kerülő tárgy valós értékét és hogyan kell maximalizálni az árverésből befolyó bevételt – nagyon sok köztulajdonban lévő eszköz privatizálásakor nyújtott hasznos információt az utóbbi 25 évben. Maskin szintén hozzájárult az aukció-elmélethez és a mechanizmustervezés ötletét használta fel olyan politikai intézmények értékelésénél, mint például a szavazási rendszer.

A mechanizmus-tervezés tulajdonképpen *Ludwig von Mises* és *Friedrich August von Hayek* legfontosabb felvetéséből indult ki. Minden Hurwicznek Hayek híres tanulmányára, „A tudás társadalmi hasznosítása”-ra („The Use of Knowledge in Society”) adott válaszával kezdődött. Az 1930-as, 40-es években Hayeket bevonták a „szocialista kalkulációról folytatott vitába”. Mises, Hayek bécsi mentora vezette fel a témát Szocializmus című könyvében, illetve annak megjelenése előtt egy cikkében, amelyben azt taglalta, hogy ha a termelési esz-

közök nem magántulajdonban vannak, akkor a gazdasági rendszer nem állítja elő a szűkös erőforrások közti megfelelő választáshoz szükséges ösztönzőket és információkat. A piacgazdaság termelési folyamata nélkül lehetetlen elérni a társadalmilag elvárt eredményeket.

Az 1930-as évek közepén Hayek megjelentette Mises esszéjét saját, „*Collective Economic Planning*” című könyvében. Ez áthelyezte Angliába és az USA-ba a vitát. Hayek összefoglalta azt az álláspontot, miszerint eljött az idő a szocializmus előnyeinek megkérdőjelezéséhez. Mises érvelését tovább finomítva Hayek azt állította, hogy nem az adott erőforrások elosztása okozza a társadalom gazdasági problémáját, hanem a gazdaságban szétszórtan jelenlévő tudás mobilizálása és hasznosítása.

Hayek azzal érvelt, hogy a feltételezéseken alapuló matematikai modellezés éppen a leglényegesebb problémát fedi el. Ráadásul ezeket a hipotéziseket azóta nem vizsgálták a gyakorlatban, mióta *Oskar Lange*, illetve később *Abba Lerner* a piaci szocializmus matematikai modellezése során publikálta őket. *Milton Friedman* *Lerner* „*Economics and Controll*” című írásának áttanulmányozása után kijelentette, hogy olyan, mintha a gazdaság elemzését vákuumba tette volna. *Lange* tulajdonképpen azt állította, hogy a bürokratikus ösztönzők kérdése nem gazdasági, sokkal inkább pszichológiai vagy szociológiai jellegű. *Leonid Hurwicz* Hayek érvelését vitte tovább híres tanulmányaiban: „*On the Concept and Possibility of International Decentralization*” (1969), „*On Informationally Decentralized System*” (1972) és a „*The Design of Mechanisms for Resource Allocation*” (1973). Azért fejlesztette ki a mechanizmustervezés elméletét, hogy tesztelje Mises és Hayek állítását, miszerint a szocializmus képtelen

úgy mobilizálni a társadalomban szétszórt tudást, hogy az a szűkös erőforrások gazdaságilag optimális allokációjához vezessen. Mises és Hayek szerint a piac *láthatatlan kéz* volta nem helyettesíthető kormányzati irányítással. *Hurwicz* arra próbált rájönni, vajon igazuk volt-e és milyen körülmények között állíthatjuk, hogy tévedtek.

Ez a törekvés vezetett annak a területnek a kialakulásához, amelyért a Nobel-díj bizottság odaítélte ezt a rendkívüli elismerést. Ahogy Hayek kiemelte, a gazdasági rendszer megfelelő működése érdekében úgy kell rendszerezni az ösztönzőket, hogy a szétszórt és néha egymásnak ellentmondó társadalmi tudást mobilizálni lehessen a csere és az innovációból származó bevétel realizálása érdekében.

Tavaly Myerson elismerte a „*Fundamental Theory of Institutions: a Lecture in Honor of Leo Hurwicz*” című írásában, hogy sokkal tartozik *Hurwicz*nak, és így Hayeknek is. Az ösztönzők kompatibilitási problémája rávilágított a morális kockázat és a kontraszelekció veszélyeire. *Hurwicz* segített helyrehozni azt, hogy a XX. század közepén a gazdasági elemzések során figyelmen kívül hagyták az intézményeket.

Miközben *Hurwicz*t, *Maskint* és *Myersont* ünnepeljük, arról is emlékezzünk meg, hogy őket Hayek felvetése inspirálta. Hayek arra a következtetésre jutott, hogy még mindig a magántulajdon szentsége – amely olyan elvekkal jár együtt, mint a jog uralma és a szerződési szabadság – az egyetlen olyan mechanizmusterv, amely megfelelően mobilizálja és hasznosítja egy gazdaságban a szétszóródott információt. Ráadásul mindezt úgy teszi, hogy létrejönnek a kereskedelemből és innovációból származó jövedelmek, fenntartva ezzel a gazdagságot és jobb helyzetbe juttatva az emberiséget.

SZÜCS ÁGOTA

ENGLISH ABSTRACTS

INTERVIEW WITH MARIA AUGUSZTINOVICS: INSTABILITY IN THE HUNGARIAN PENSION SYSTEM

Hungary, as many other countries around the world, faces severe challenges in respect to its old age pension system. Among the three pillars of the current pension system, the state run pay as you go system is the most important in terms of payments (the other two pillars are private pension funds and voluntary pension funds). In pay as you go systems, the pension payments are financed by social security contributions of employees. The equilibrium between payments and contributions is therefore heavily influenced by the demographic and employment situation within the country. The difficulties the Hungarian pension system will have to face in the coming years, as well as some potential solutions are elaborated by Maria Augusztinovics, honorary professor at Corvinus University Budapest.

INTERNATIONAL AND HUNGARIAN AGRICULTURAL TRENDS

On the 3rd of March 2008 Sándor Friderikusz had a discussion with József Gráf (Minister for Agriculture and Rural Development), Gábor Udovecz (General Director of the Agricultural Economics Research Institute) and Zoltán Velez (agricultural economist and chairman of the economic council of the Szent István University), on the television channel Magyar ATV about the state of Hungarian agriculture and the international trends. We are publishing the discussion with the permission of Sándor Friderikusz and Magyar ATV.

INTERVIEW WITH ANDRÁS INOTAI: POSSIBILITIES FOR HUNGARY IN THE WORLD ECONOMY

András Inotai is the professor of the College of Europe (Bruges, Belgium) and the director of the World Economics Research Institute of the Hungarian Academy of Sciences. We spoke with him about the new developments and threats in the world economy such as the sub prime mortgage crisis and its implications for small open economies such as Hungary, as well as the possibilities for Hungary's development and competitiveness in global markets.

ROBERT J. AUMANN: WAR AND PEACE

Thomas C. Schelling and Robert J. Aumann jointly received the Sveriges Riksbank's Prize in Memory of Alfred Nobel in 2005 for "for having enhanced our understanding of conflict and cooperation through game-theory analysis". Robert Aumann is an Israeli and American dual citizen, he was born in 1930 in Frankfurt am Main in Germany. He is currently a professor at Jerusalem's Hebrew University. He is one of the mathematicians who have revolutionized economic thinking in the past 40 years due to his contributions to game theory. The current issue of our journal publishes his prize lecture.

JERZY WILKIN: AGRICULTURE IN THE NEW MEMBER STATES - EXPECTATIONS AND LESSONS LEARNED

The joint annual conference of the International Association of Agricultural Economists (IAAE) and the European Association of Agricultural Economists (EAAE) was organized at Corvinus University Budapest between the 6th and 8th of September 2007. The theme of the conference was the agricultural economic effects of the transition in Central and Eastern Europe. Our journal plans to publish all the papers presented on the plenary session of the conference, the first one being the paper of professor Jerzy Wilkin from Warsaw University. The paper examines the situation of the agricultural sector in the new EU member states before and after the accession.

TAMÁS SZEMLÉR: ECONOMY AND SOCIETY: A EUROPEAN DILEMMA

The term "European Social Model" is used very frequently, although most of those who use it, agree that there is no single European Social Model. It refers to the specificities of the main European versions of the welfare state, making them different from developed countries in other parts of the world. However, the old continent is increasingly concerned by the problems of preserving this particularity in a dramatically changing international economic environment. In order to summarize the main features, problems and possible options related to this term, this article proceeds in four points. First, it provides a background and different interpretations of the notion "European Social Model". Second, it presents the main challenges to this model (these models) in Western Europe. Third, it tackles the specific issue of reforming the welfare state in Central and Eastern Europe. Fourth, it provides an overview of the possible proposed solutions of the present problems. Finally, some of the main ideas are summarized as concluding remarks. The article concludes that while there are no miracle remedies for the problems of Europe in general, and of the "European Social Model" in particular, the consistent implementation of already agreed European policies can bring positive results. These positive results can lead to increasing credibility of both national and European actions, which is crucial for planning and accomplishing comprehensive reforms to be carried out jointly on national and supra-national level.

MIKLÓS SOMAI: THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EU: THE WAY FORWARD?

It is highly possible that the fate of the Common Agricultural Policy will be sealed later this year, and the age of significant agricultural subsidies, which made joining the EU for Hungary so appealing, will be over. It is strangely ironic that the newest reform will be tabled during the French presidency, who are the greatest beneficiaries of the system, in the second part of 2008. The European Commission put forth its proposals for reform in November 2007 and subsequently a wide ranging debate ensued among the societies of the EU countries. Two main questions emerged: the legitimacy of the agricultural policy (what justifies preserving subsidies to farmers in an age of rising food prices) and the unresolved state of the risk management system (how could the concentration of estates be avoided, which is contrary to the interests of both the European traditions and the CAP, after European agriculture has been submitted to international competition).

WALTER J. M. KICKERT: THE STUDY OF PUBLIC MANAGEMENT IN THE NETHERLANDS. MANAGING COMPLEX NETWORKS AND PUBLIC GOVERNANCE

This article shows that the study of public management in the Netherlands, to some extent, reflects the particular institutional context of the Dutch state. Although the study of public administration and management for a long time more or less followed the North American example, in the 1990's some distinct Dutch approaches to public management have developed, such as the internationally well-known approach of 'managing complex networks' and the maybe less-known approach of 'public governance'. To some extent these typical Dutch approaches to the study of public management seem related to the typical centuries-old traditions of Dutch politics, government and governance.

AUGUST OESTERLE ET AL: THE ROLE OF PRIVATE INSURANCE IN AUSTRIA'S HEALTH CARE SYSTEM

In 2007 five well known scholars from the field a health economics received "visiting professor" status from Corvinus University: Prof. August Oesterle, Prof. Ron Akehurst, Prof. Niek Klazinga, Prof. Imre Boncz Imre and Csaba Dózsa. The article is a concise version of Prof. Oesterle's lecture held at Corvinus University about the financing of health care in Austria, which is especially important in light of the debates concerning health care reform in Hungary.

JUDIT RICZ: ECONOMIC POSSIBILITIES FOR POVERTY REDUCTION

The analysis of poverty is a neglected area in Hungarian economic research. However the analysis of poverty and policy lies at the heart of the international literature in development economics. Nowadays a new paradigm is emerging, which is widely applied, mostly in projects related to the World Bank. The aim of the article is to highlight the relevance of poverty analysis in the approach of economics, and to structure the policy possibilities of eliminating poverty. The paper starts with the analysis of experiences of the least developed countries, as poverty there is still widespread. The aim is to draw a real picture of the economic lives of the poor, their possibilities, constraints and challenges. This serves as a background for normative conclusions and insights.

MÁRK BATÓ–BALÁZS SZENT-IVÁNYI: CHALLENGES FACING EUROPEAN EMPLOYMENT POLICIES

So far, the most comprehensive response Europe has given to international competitive pressures was the Lisbon Program, originally accepted in 2000, but significantly overhauled in 2005. The article examines the main international forces that threaten the achievement of the goals of the program related to employment, with a special emphasis on the relocation of industry. The paper shows that the extent of relocation and its effects on employment are over-exaggerated in the press, even though the data on corporate restructuring has many flaws. Never the less, Europe must find ways to reap the benefits of the shifts in global competitive advantages and not try to resist them.

ÁKOS BORBÉLY: THE DISTRIBUTIONAL AND STRUCTURAL EFFECTS OF THE EU SUGAR MARKET REFORM

The article is an abstract of the author's PhD dissertation. Its goal is to examine the structural and distributional effects of the EU's 2006 sugar market reform. The question is very timely, as the reform has large effects on the industry in Europe, and especially in Hungary. The main conclusions of the paper are: (1) price subsidies used in the European sugar market have low transfer efficiency; (2) the reform significantly decreases the income redistributive role of the common sugar market policy; (3) the linear decrease in production quotas decreases the efficiency of the sector; (4) distributional conflicts among member states can only be resolved by giving up the stated goals of the reform to some extent; (5) the future of sugar production in Hungary depends on how the reform is actually implemented.

KÁLMÁN DEZSÉRI: THE ROAD TO THE INTRODUCTION OF THE EURO (1991–1998).

The introduction of the Euro in 1999 was a significant event in economic history not only due to the fact that a new, important pillar of the international monetary system emerged, but also because a group of countries brought coordinated economic policy measures to create the economic foundations of the common currency. Due to these measures, rates of inflation declined, interest rates started to converge and the quality of public finance increased in the countries implementing the common currency. The paper examines the efforts of the various Euro zone member countries and draws conclusions that can be important for the Central and Eastern European countries as well.

ERZSÉBET SZÁSZ: ACCOUNTING AND TRUST

Erzsébet Szász is assistant professor of the Partium University in Nagyvárad. She started her doctoral studies at the Economics Department of the University of Debrecen, and completed the bulk of her doctoral research at the Business Department of the University of Pécs. Her research centered on the connection between accounting efficiency and ethics. She analyzes the underlying motives of the corporate performance measurement crisis at the beginning of the 2000's. The article evaluates the relationship between accounting and trust, by putting great emphasis on the ethics aspects of trust.

ANNAMÁRIA ARTNER: IRELAND'S QUESTIONABLE DEVELOPMENT

Ireland is situated on the periphery of Europe, and, as the study argues, its development also shows some peripheral aspects. In terms of macroeconomic indicators, Ireland has caught up with the center of Europe due to rapid growth in 1990's. For a country like Hungary, also highly dependent on the world economy, Ireland seems like an example that should be followed. The development of the island however has many negative sides as well, especially in terms of social effects, therefore the study tries to critically assess all aspects of Ireland's development model.

TAMÁS SZIGETVÁRI: COMPARISON OF HUNGARY AND THE EUROPEAN UNION IN TERMS OF KEY INFRASTRUCTURE

The goal of the study is to compare Hungary's infrastructure with that of other EU member states using widely accessible statistical indices. The study gives an overview of the main indicators, and composes a joint index to measure the infrastructural development of various economies and regions. The comparison is made for two time periods: 1990 and 2005, thus the main changes can be captured, such as the effects of the transition process and accession to the European Union.

SÁNDOR MEISEL: THE TRADE POLICY OF THE EU: DILEMMAS AND ANSWERS

The common trade policy of the EU during the past decades, contrary to other common policies, has evaded both significant changes and spectacular reforms. This area of collective regulation has managed to keep the basic principles and operational mechanisms of the past and yet adapt to the changing international environment. However this does not mean that it did not have to react to the hidden and obvious dilemmas buried under the layers of cooperation. These dilemmas have proved themselves to be able to form agendas, priorities and yet retain the original principles the six founding nations have set forth in the Treaty of Rome.

MARGIT RÁCZ: TEN YEARS OF EURO – RESULTS AND CHALLENGES

Since its introduction, the "fate" of the Euro has been closely tied to the economic and financial performance of the countries implementing it, but also to the performance of the US economy and the strength of the dollar. The fact that the Euro has been steadily appreciating since 2000 can mainly be explained by the economic performance of the US. Inflation in the Euro zone started to increase in the last quarter of 2007, and this trend is likely to continue in 2008 as well. The rise in inflation is mainly caused by the increase of oil and other commodity prices in world markets. 2008 will also be an important year for the refined Stability and Growth Pact, as due to deteriorating economic performance, budget deficits in many countries might exceed the three percent limit.

ZOLTÁN SCHEPP–ZOLTÁN SZABÓ: HIGHER EDUCATION POLICIES AND STATE FINANCING. THE LESSONS LEARNT FROM THE 2007 ENTRANCE EXAMINATIONS IN BUSINESS AND ECONOMIC BACHELOR DEGREE EDUCATION

Business and economics programs are the biggest losers of the 2007 university application procedure. The number of students entering universities and colleges with state financing has drastically been reduced, but the state has also strongly influenced the decisions of students in terms of the programs and specialization they have chosen. The goal of the paper is to analyze the disturbing effects this new policy has on higher education institutions offering bachelor level courses in economics, especially applied economics.